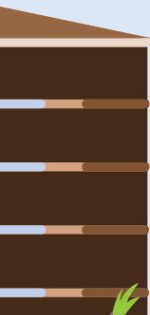

AINETUNNISTUKSEN AIKA

Päihdetyön täydentäminen drug checking -menetelmällä

AINETUNNISTUKSEN AIKA

Päihdetyön täydentäminen drug checking -menetelmällä

Julkaisija: Muunto-hanke, A-klinikkasäätiö

Julkaisuvuosi: 2019

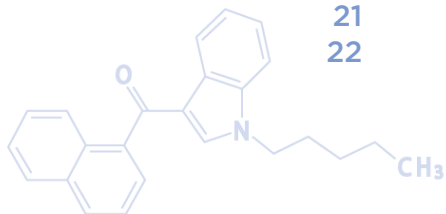
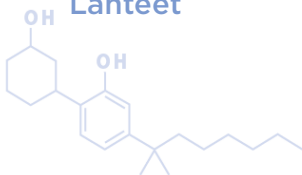
Graafinen ilme ja taitto: Wang Jing, Digital Agency Break

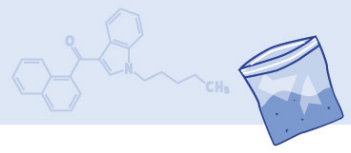
Yhteistyössä

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	1
Muunto-hankkeen arvot	2
1 Taustaa	2
2 Drug checking -ainetunnistus	3
Onnistunut ohjaus	4
Vertaistoiminta	5
Toimintaympäristöt	5
Analyysimenetelmät	7
Pikatestereiden käytöstä	8
3 Ainetunnistuksen hyödyt	10
Riskien ja haittojen vähentäminen	10
Ennalta ehkäisevä työ ja uusien käyttäjäryhmien tavoittaminen	11
Huumeilanteen seuranta ja varoitustoimet	11
4 Eettisiä kysymyksiä	12
Virheellinen kuva käytön turvallisuudesta?	12
Rohkaiseminen huumeiden käyttöön?	12
Ainetunnistuksen käyttäminen huumeikaupan edistämiseen?	13
5 Esimerkkejä Euroopasta	14
Slovenia	15
Italia	16
Tanska	16
6 Ainetunnistuksen tarve Suomessa	18
Palvelujärjestelmän täydentäminen	18
Luotettava huumeitieto	19
Uusien huumeilmiöiden haasteet	19
7 Käytännön toteutus	20
Lopuksi	21
Lähteet	22

Alkusanat

A-klinikkasäätiön Muunto-hankkeen (2016—2018) päämääränä oli vastata muuntohuumeiden ja muiden uusien huumeilmiöiden tuomiin uudistustarpeisiin. Hankkeessa selvitettiin haittoja vähentävän ainetunnistuspalvelun perustamisedellytykset sekä kehitettiin salatussa Tor-verkossa tehtävää päihdetyötä. Muunto-hanke oli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) rahoittama.

Tässä katsauksessa esitellään tarkemmin päihdetyöhön integroitua drug checking -ainetunnistusta, josta ei ole aiemmin tehty suomenkielisiä koosteita. Ainetunnistuksen käytäntöjen ja hyötyjen lisäksi julkaisuun on koottu aiheeseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Lopuksi pohditaan myös, miten palvelu voitaisiin toteuttaa Suomessa. Osa aineistoista on julkaistu aiemmin Muunto-hankkeen verkkosivuilla.

Katsaus toimii helppolukuisena johdatuksena kaikille aiheesta kiinnostuneille. Huumeita käyttäville lukijoille katsaus toivottavasti toimii muistutuksena aineen puhtauteen ja pitoisuuksiin liittyvistä riskeistä. Ammattilaisia julkaisun on tarkoitus herätellä pohtimaan uudenlaisten päihdepalveluiden mahdollisuuksia. Toivomme, että katsaus avaa uusia näkökulmia myös huumeita käyttävien ihmisten kohtaamiseen.

Muunto-hankkeen työntekijät:

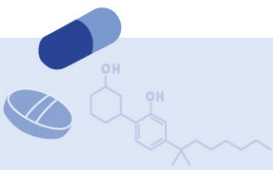
Miina Kajos, projektikoordinaattori

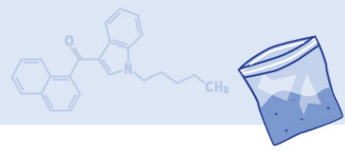
Janne Nahkuri, projektisuunnittelija

Teemu Kaskela, tutkija

Ronja Järvelin, korkeakouluharjoittelija (2018—2019)

Ella Saarinen, korkeakouluharjoittelija (2017)

Muunto-hankkeen arvot

Muunto-hankkeen toiminta perustuu haittojen vähentämiseen. Haittoja vähentävä ajattelu lähtee siitä, että huumeiden käyttö on väistämätön osa yhteiskuntaamme. Tämän vuoksi päihdepolitiikan tulisi keskittyä vähentämään niiden käytön aiheuttamia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja.

Ainetunnistuksen lisäksi tunnettuja esimerkkejä haittoja vähentävistä käytännöistä ovat esimerkiksi terveysneuvontapisteiden tekemä pistovälineiden vaihto, opioidikorvaushoito ja valvotut käyttötilat.

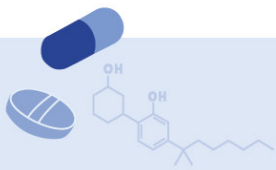
Haittojen vähentämisen keskeisenä lähtökohtana toimii huumeita käyttävien ihmisten ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Huumeita käyttäviin ihmisiin tulisi suhtautua täysivaltaisina kansalaisina ja yhteisön jäseninä, jotka pystyvät arvioimaan omia päätöksiään ja niiden seurauksia.

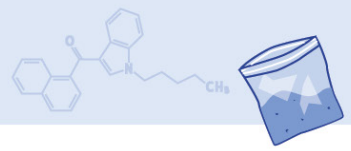
Huumeiden käyttäminen ei tee kenestäkään sairasta tai poikkeavaa. Sen sijaan yhteiskunnalliset käytännöt voivat syrjäyttää. YK ja Maailman terveysjärjestö WHO ovat terveydenhuollossa tapahtuvaa syrjintää vastustavassa lausunnossaan kyseenalaistaneet käytöstä rankaisemisen mielekkyyden. [1] Muunto-hankkeen ja A-klinikkasäätiön kanta on, ettei huumeiden käytöstä tulisi rangaista.

1 Taustaa

Aineen puhtauteen ja pitoisuuteen liittyvät riskit koskettavat lähes kaikkia huumeita käyttäviä ihmisiä. Huumeita jatketaan erilaisilla yhdisteillä, joista osa voi olla käyttäjälle hengenvaarallisia. Myös vaikuttavien aineiden pitoisuudet vaihtelevat, mikä lisää yliannostuksen vaaraa. Aineen koostumusta on usein mahdotonta tietää varmasti.

Huumeitanne muuttuu jatkuvasti. Yhtenä hetkenä liikkeellä saattaa olla erityisen paljon metamfetamiinia, toisena taas kokaiinia. Mitä uusiin aineisiin tulee, on ongelma kasvanut 2010-luvun aikana. Markkinoille on ilmaantunut

jatkuvasti uusia, entistä vahvempia ja vaikutuksiltaan arvaamattomia aineita. Euroopan huumeseurantakeskus EMCDDA:n mukaan uusia aineita ilmestyy viikoittain. [2]

Yksi syy uusien aineiden suosioon on siinä, ettei niiden käytöstä ja hallussapidosta aiheudu samanlaisia rikosoikeudellisia seurauksia kuin huumausaineiksi luokiteltujen aineiden kohdalla. Käytön syynä voi myös olla silkka uteliaisuus ja mielenkiinto. Moni kuitenkin altistuu uusille aineille tietämättään.

Tietämättömyys aineiden todellisesta sisällöstä lisää huumeiden käyttöön liittyviä riskejä. Ainetunnistus on kehitetty ennen kaikkea keinoksi, jolla näihin riskeihin voidaan vastata.

Ainetunnistusta on tehty Euroopassa jo useita vuosikymmeniä. Ensimmäisenä ainetunnistuspalvelu perustettiin Alankomaihin vuonna 1992. Sittemmin toimintaa on syntynyt ympäri maailmaa. [3] Vuonna 2017 ainetunnistusta tehtiin ainakin 20 maassa. [4]

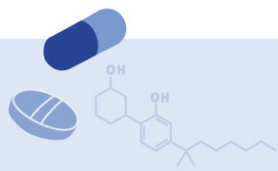
2 Drug checking -ainetunnistus

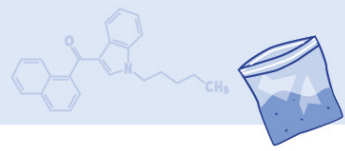
Ainetunnistus, josta usein käytetään myös englannin kielistä nimitystä drug checking, on yksi päihdetyön muoto. Drug checking -ainetunnistuksessa ei koskaan ole kyse pelkästään aineiden kemiallisesta tunnistamisesta. Palveluiden yhteydessä hyödynnetään useita eri menetelmiä, kuten terveysneuvontaa, palveluohjausta ja motivoivaa haastattelua. Keskeisessä osassa on usein myös vertaistoiminta.

Käytännössä drug checking -ainetunnistus toimii seuraavalla tavalla:

1. Näytteen tuominen: Palveluun voi tuoda pienen määrän hankkimaansa huumetta tunnistettavaksi.

2. Näytteen tunnistusanalyysi: Näytteen koostumus analysoidaan joko paikan päällä näytteiden vastaanottopisteessä tai lähetetään laboratorioon tutkittavaksi.

3. Tulokset: Kun analyysitulokset on valmis, se kerrotaan näytteen tuojalle. Samassa yhteydessä keskustellaan näytteen tuoneen henkilön kanssa sekä jaetaan tietoa aineesta ja sen käyttöön liittyvistä riskeistä. Näytettä ei koskaan luovuteta takaisin näytteen tuojalle.

Ainetunnistuksen yhteydessä kerätään myös tietoja palvelun käyttäjän käyttötavoista sekä siitä, millaisia käsityksiä tällä on käyttöön liittyvistä riskeistä. Kyselylomake toimii pohjana neuvonta- ja ohjauskeskustelulle, jollainen käydään jokaisen näytteitä tuoneen henkilön kanssa.

Mikäli palvelun käyttäjän päihteidenkäyttötavat vaikuttavat erityisen riskialttiilta, pyritään tämä ottamaan puheeksi. Keskustelun yhteydessä voidaan kertoa myös muista sosiaali- ja terveyspalveluista, jos tarvetta palveluohjaukselle ilmenee. [5]

Onnistunut ohjaus

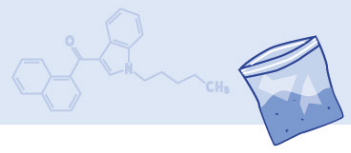
Eurooppalaisten drug checking -toimijoiden TEDI-verkosto (The Trans-European Drug Information project) painottaa neuvonta- ja ohjauskeskustelua koskevassa ohjeessaan keskustelun vapaaehtoisuutta. Verkoston mukaan jokaiseen näytteentuojaan tulisi suhtautua positiivisesti, läsnäolevasti ja tuomitsematta. [5]

Tärkeää olisi niin ikään kuunnella palvelua käyttävän ihmisen omia toiveita ja tarpeita. Käyttäjillä on käyttöön liittyvistä riskeistä eri käsityksiä, eikä sama tieto ole kaikille olennaista. Vähimmäisvaatimuksena verkosto pitää sitä, että ainetunnistuksen yhteydessä jokaiselle annetaan perustietoja tunnistettavaksi tuodusta aineesta sekä turvallisemmista käyttötavoista. Tieto voidaan antaa myös painettujen esitteiden muodossa. [5]

Keskustelun tavoitteena ei ole saada huumeiden käyttöä loppumaan. Sen sijaan tavoitteena on luoda ilmapiiri, joka edistää omien käyttötapojen ja motiivien rakentavaa pohdintaa. Oman ajattelun ja käytöksen reflektointi voi tuoda ainetunnistuspalvelun käyttäjän tietoisuuteen niitä ristiriitoja, joita päihteiden käyttötapojen ja henkilökohtaisten elämäntavoitteiden ja -toiveiden välillä mahdollisesti on. Tällaisten tavoitteiden pohjalta rakentuvaa keskustelua kutsutaan myös motivoivaksi haastatteluksi. [5]

Keskusteluun käytettävissä oleva aika riippuu näytteenkeruupisteen sijainnista ja muista ympäristötekijöistä (ks. kohta "Toimintaympäristöt").

Vertaistoiminta

Ainetunnistuspalveluissa keskeinen rooli on usein heillä, jotka tuntevat käyttökulttuureja henkilökohtaisesti. Esimerkiksi osassa Alankomaiden toimipisteistä ammattilaisen työparina työskentelee vertaistoimija. [6]

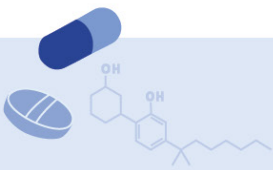
Eri taustoista tulevat henkilöt täydentävät toistensa osaamista. Vertaistoimijoilla saattaa esimerkiksi olla ajankohtaista tietoa huumetilanteen tuoreimmista muutoksista. Usein vertaistoimijoiden tarjoama samastumispinta myös mahdollistaa luontevamman keskusteluyhteyden. Vertaisia uskotaan, sillä he tuntevat päihdekuulttuureja kokemuksen tasolla. Näin ollen he ovat myös avainasemassa, kun pyritään vaikuttamaan alakulttuurien sisäisiin asenteisiin ja levittämään tietoa turvallisemmista käyttötavoista. [7]

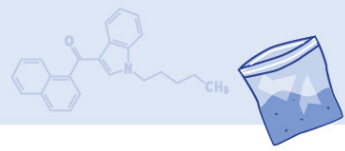
Toimintaympäristöt

Ainetunnistuspalvelut on toteutettu eri maissa hieman eri tavoin. Jotkut palvelut toimivat niin, että näytteitä analysoidaan klubeilla ja festareilla erilaisten tapahtumien yhteydessä. Tällä tavoin toimitaan esimerkiksi Itävallassa. Esimerkiksi Alankomaissa näytteitä voi jättää erillisiin asiointipisteisiin. Espanjassa ja Sveitsissä puolestaan hyödynnetään molempia lähestymistapoja. [3] Muutamassa maassa näytteiden toimittaminen on mahdollista myös postitse. [4]

Eri tavoissa järjestää ainetunnistusta on hyvät ja huonot puolensa. Jos ainetunnistus on järjestetty musiikkitapahtumassa, voidaan tuloksetkin antaa yleensä melko nopeasti. Nopeiden tulosten kääntöpuolena on kuitenkin monesti epätarkkuus. Meluisa ympäristö ja näytteentuojan mahdollinen päihtymystila voivat myös vaikeuttaa keskustelun käymistä. [3] Eri tapahtumien yhteydessä ympäristön lämpötila ja ilmankosteus voivat olla laboratoriotia vaikeammin hallittavissa, mikä saattaa vaikeuttaa analyysimenetelmien käyttöä.

Erilliset asiointipisteet puolestaan mahdollistavat sen, että aineet voidaan analysoida järeämillä ja tarkemmilla laboratoriolaitteilla. Toimistoympäristöt tarjoavat paremman mahdollisuuden rauhalliseen neuvonta- ja riskikeskustelun käymiseen. Lisäksi tapahtumien ulkopuolella järjestetyn ainetunnistuksen avulla tavoitetaan paremmin niitä ihmisiä, jotka eivät käytä huumeita juhlimisen yhteydessä, vaan ensisijaisesti esimerkiksi kotonaan. Kääntöpuolena on

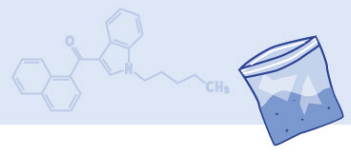
kuitenkin se, että tällä tavoin järjestetyn ainetunnistuksen hyödyntäminen vaatii suunnitelmallisuutta sekä kärsivällisyyttä lykätä aineen käyttöä. Erillisistä asiointipisteistä ei myöskään ole hyötyä niille ihmisille, jotka päättävät käytöstään spontaanisti ja hankkivat aineensa juhlimistilanteissa. Menetelmästä riippuen voi tulosten saamisessa myös kestää hieman kauemmin. [3]

Näytteiden toimittaminen postitse voisi mahdollistaa palvelun käyttäjälle paremman yksityisyyden suojan. Lainmukainen toteuttaminen voi kuitenkin osoittautua haastavaksi. Lähetykset voivat myös kadota tai vaurioitua. Lisäksi tulosten saamisessa voi kestää tavallista kauemmin. Postitse tapahtuva näytteidenkeruu ei myöskään mahdollista kasvokkaista vuorovaikutusta.

Eri toimintaympäristöjen edut ja rajoitteet

NÄYTTEIDEN KERUU	EDUT	RAJOITTEET
<i>Tapahtumien yhteydessä</i>	Nopeat tulokset, mahdollisuus välittömään vuorovaikutukseen	Tulokset usein vähemmän tarkkoja, ympäristön meluisuus, näytteentuojan mahdollinen päihtymystila, analyysin kannalta vaikeammin hallittavat olosuhteet
<i>Erillisessä asiointipisteessä</i>	Käytössä usein tarkemmat analyysimenetelmät, rauhallinen ympäristö, mahdollisuus tavoittaa myös muita kuin bileissä ja festareilla käyviä ihmisiä	Asiointi vaatii suunnitelmallisuutta; ei tavoiteta niitä ihmisiä, jotka päättävät käytöstään spontaanisti; (mahdollisesti) pidemmät odotusajat
<i>Postitse</i>	Mahdollisuus täysin anonymiin asiointiin	Tulosten saamisen hitaus, lainsäädännölliset haasteet, lähetysten katoamisen tai vaurioitumisen mahdollisuus, kasvokkaisen vuorovaikutuksen puuttuminen

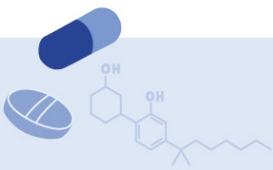
Analyysimenetelmät

Aineiden tunnistamiseen käytetyt menetelmät vaihtelevat maittain. Edullisin ja helpoin, mutta samalla vähiten tarkka menetelmä on testaaminen värireagenssitesteillä (lisätietoja kohdasta “Pikatestereiden käytöstä”). Tarkemmat ja luotettavammat laboratoriomenetelmät, kuten johonkin kromatografiseen erottelutekniikkaan yhdistetty spektrometria, ovat huomattavasti kalliimpia. [3] Niillä pystytään kuitenkin tunnistamaan käytännössä mitä tahansa aineita. [8]

Kaikissa analyysimenetelmissä on heikkoutensa ja vahvuutensa. Varmin tulos saadaan sillä, että aineiden tunnistamiseen käytetään useita eri tyyppisiä menetelmiä. [9] Näin monissa palveluissa toimitaankin. Niissä drug checking -palveluissa, joissa aineiden tunnistaminen tehdään värireagensseilla, käytetään pääsääntöisesti useita eri reagenssitestejä. [4] Näin analyysituloksesta voidaan tehdä hieman parempia päätelmiä.

Se, kuinka suuri näyte tarvitaan aineen tunnistamiseksi, vaihtelee käytetyn menetelmän mukaan. Tyypillisesti aineen pitoisuuden mittaaminen edellyttää isomman näytemäärän. [4]

Tapahtumien yhteydessä ainetunnistuksen tulokset ovat yleensä valmiit 15–30 minuutin kuluessa. Erillisissä asiointipisteissä tulosten saaminen vie tavallisesti joitakin päiviä. Niissä palveluissa, jotka ottavat näytteitä vastaan myös postitse, tulosten saamisessa voi mennä yli viikko. Odotusajat vaihtelevat maittain. [4]

Pikatestereiden käytöstä

Pikatestereillä tarkoitetaan yleensä erilaisilla väriagensseilla testaamista. Väriagenssit ovat pääsääntöisesti vahvojen syövyttävien aineiden seoksia, jotka reagoivat erilaisin värein tullessaan kontaktiin tiettyjen aineiden kanssa.

Vähemmän tunnettuja ja käytettyjä ovat immunologiset testit, jotka ovat tarkoitettu aineiden tunnistamiseen virtsasta. Yksinkertaisimmillaan testi on ohut liuska, jonka toinen pää kastetaan hetkeksi virtsaan ja jätetään sitten kuivumaan. Melko pian liuskaan ilmestyy yksi tai kaksi viivaa. Viivojen määrästä riippuu, onko tulos positiivinen vai negatiivinen tietylle aineelle.

Pikatestereillä on paikkansa muiden analyysimenetelmien tukena. Ne ovat kuitenkin tarkkuudessaan erittäin rajallisia. Pikatesterit eivät yksinään vastaa Muunto-hankkeen tarkoitusta luoda luotettava päihdetyöhön integroitu ainetunnistuspalvelu.

Mikäli käytät väriagensseihin perustuvia pikatesteriä kotiooloissa, tulisi sinun aina huomioida seuraavat seikat:

1. Käytä aina useampaa eri reagenssia. Esimerkiksi Marquis-reagenssi reagoi MDMA:han (ekstaasin vaikuttava aine) violetin ja mustan välillä olevalla värillä, kun taas amfetamiiniin se reagoi vaalean oranssilla värillä. On kuitenkin myös muita aineita, joihin se reagoi näillä samoilla väreillä. Tämän vuoksi saman näytteen testaamiseen tulisi aina käyttää useampaa eri reagenssia. Näin värireaktioista on mahdollista tehdä edes hieman parempia päätelmiä.

Useamman reagenssin käyttäminen ei kuitenkaan takaa lopullista varmuutta näytteen sisällöstä. Samassa näytteessä voi olla useampaa eri ainetta, jolloin yhden aineen tummempi värireaktio voi peittää alleen toisen aineen vaaleamman värireaktion. Kaksi väriä voi myös sekoittua keskenään joksikin muuksi väriksi. Toisinaan tälle ei voi mitään. On kuitenkin myös sellaisia reagensseja, joissa tietyt yhdistelmät antavat erilaisen tuloksen kuin silloin, kun aineita on näytteessä vain yksi. Kun useampi reagenssi antaa oikeanlaisen tuloksen, voi tuloksesta olla hieman varmempi.

2. Muista oikeaoppinen säilytys ja käsittely. Reagenssit ovat vahvojen syövyttävien aineiden seoksia, joten niitä käsitellessä tulisi varautua suojakäsinein. Värireagensseja tulisi säilyttää viileässä ja muistaa, että ne vanhenevat noin vuodessa.

3. Pikatestereiden käyttö ei tee huumeiden käytöstä turvallista. Aineen vaikutukset riippuvat aina myös yksilöllisistä ominaisuuksista, annoskoosta, käytön aikaisesta mielentilasta ja käyttöympäristöstä. Vaikka aineiden koostumus olisikin tiedossa, ei se poista kaikkia päihteiden käyttöön liittyviä riskejä.

3 Ainetunnistuksen hyödyt

Uudenlaiset päihdetyön muodot voivat alkuun herättää vastustusta. Miksi huumeita käyttävien ihmisten pitäisi saada tietää, mitä heidän hankkimansa aine sisältää?

Keskeisimmät ainetunnistuspäalvelun hyödyt ovat:

Riskien ja haittojen vähentäminen

Kun huumeita käyttävä ihminen saa tietoonsa aineen todellisen koostumuksen, on hänen mahdollista tehdä riskeistä tietoisempia päätöksiä. Tieto vaikuttavan aineen pitoisuudesta helpottaa annoskoon arvioimista. Tämä puolestaan vähentää yliannostuksen vaaraa.

Ainetunnistuspäalveluilla on havaittu olevan todellista vaikutusta ihmisten käyttöpäätöksiin. Kun Britanniassa ensimmäisen kerran kokeiltiin paikan päällä tapahtuvaa ainetunnistusta festivaaleilla, tämä huomattiin selvästi. Mikäli aine osoittautui analyysissa muuksi kuin minä se oli myyty, kaksi kolmasosaa luovutti itselleen jääneen osuuden aineesta hävitettäväksi. [10] Samankaltaisia tuloksia on saatu myös muissa festivaalien yhteydessä tehdyissä tutkimuksissa, muun muassa Kanadassa ja Portugalissa. [11] [12] Myös ekstaasinkäyttäjille vuonna 2002 tehdyssä kansainvälisessä kyselytutkimuksessa huomattiin, että valtaosa ainetunnistuspäalveluiden käyttäjistä jättäisi aineen käyttämättä, mikäli se sisältäisi muita aineita, kuten amfetamiinia. Samassa tutkimuksessa vastaajat kertoivat pienentävänsä annoskokoa, mikäli aine osoittautuisi odotettua vahvemmaksi. [13]

Myös mahdollisuus keskustella käytöstä päihdetyöntekijän kanssa on olennainen osa haittojen vähentämistä. [14] Keskustelut vähentävät pitkän aikavälin haittoja, sillä niiden avulla voidaan ohjata käyttötapoja ja -tottumuksia turvallisempaan suuntaan. On arvioitu, että palvelun aktiivisella käytöllä olisi yhteyttä sekä turvallisempiin käyttötapoihin että harvempaan käyttöiheyteen. [13]

Välillisesti ainetunnistus tavoittaa aina enemmän ihmisiä kuin mitä laskettavissa olevat kävijämäärät antavat ymmärtää. Sosiaalisten verkostojen kautta sekä tieto riskeistä että aineiden koostumuksesta leviää myös niille ihmisille, joita ei kohdata kasvokkain. [13]

Ennalta ehkäisevä työ ja uusien käyttäjäryhmien tavoittaminen

Huumeiden kokeilu liittyy usein nuoruuteen ja nuoreen aikuisuuteen. Kokeilukäyttö herkässä elämänvaiheessa voi joillakin ihmisillä johtaa ongelmiin. Tämä on todennäköisempää, mikäli sosiaalisissa suhteissa, mielenterveydessä tai muissa riippuvuudelta suojaavissa tekijöissä on puutteita. [15]

Ainetunnistuspalveluiden avulla riskialtis päihdekäyttäytyminen voidaan huomata ja tunnistaa varhain. [16] Vaikka haittoja vähentävän työn ensisijainen tarkoitus ei ole saada käyttöä loppumaan, voi oikeanlainen kysymys oikeassa elämänvaiheessa herättää pohdintoja, joilla on vaikutusta pitkälle tulevaisuuteen.

Monille ainetunnistuspalvelut toimivat ensimmäisenä kontaktina palvelujärjestelmään. [5] Edellä kuvatussa ekstaasin käyttäjille toteutetussa kyselytutkimuksessa havaittiin, että ilman ainetunnistusta jopa puolella palvelun käyttäjistä ei olisi minkäänlaista kontaktia päihdepalveluihin. [13]

Ainetunnistuspalvelut madaltavat palveluihin hakeutumisen kynnystä, millä on merkitystä ennalta ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta. [13] [16] Tämä säästää pitkällä aikavälillä myös yhteiskunnallisia kustannuksia. Ainetunnistuksen avulla voidaan mahdollisesti välttyä paitsi tahattomien myrkytystilanteiden vaatimilta tehohoidoilta myös vaikeiden päihdeongelmien kalliilta pitkäaikaishoidoilta.

Huumeitilanteen seuranta ja varoitustoimet

Suomessa ajankohtaista tietoa huumausainetilanteesta saadaan muun muassa tullin ja poliisin takavarikkotilastoista sekä kysely- ja jätevesitutkimuksista. Monissa maissa ainetunnistuspalvelut täydentävät muita olemassa olevia tietolähteitä. Niiden avulla saadaan tietoa muun muassa siitä, missä määrin käyttäjien mielikuvat vastaavat heidän hallussaan olevien aineiden todellista sisältöä. Lisäksi tietoa saadaan aineiden koetuista vaikutuksista, aineen hankintatavoista, hinnasta ja tunnistuspalveluun hakeutumisen syistä. [14]

Ainetunnistuspalveluiden avulla voidaan myös huomata nopeasti ja paikallisesti, kun liikkeellä on uusia tai erityisen vaarallisia aineita. Tämä helpottaa oikea-aikaisen varoitustiedon jakamista niin käyttäville ihmisille kuin esimerkiksi terveydenhoitoalan ammattilaisillekin.

Tällä hetkellä toiminnassa olevan palvelut hyödyntävät verkkoa ja puhelinsovelluksia erityisen vaarallisista aineista tiedottamiseen. Jos analyysin yhteydessä huomataan jotain poikkeuksellista, tietoa levitetään mahdollisimman monenlaisia reittejä pitkin – niin kotisivuilla, sosiaalisessa mediassa kuin mahdollisesti myös salatussa Tor-verkossa.

4 Eettisiä kysymyksiä

Virheellinen kuva käytön turvallisuudesta?

Ainetunnistuksesta keskusteltaessa nousee toisinaan esiin pelko virheellisten tulosten riskistä. Huoli virheellisistä tuloksista on kuitenkin pitkälti koskenut lähinnä edullisia ja epätarkkoja menetelmiä, kuten värireagensseihin perustuvia pikatestereitä. [17] [3] Virheellisen tuloksen riskiä voidaan minimoida sillä, että analyysi toteutetaan tarkoitukseen sopivalla ja tarkalla laitteistolla.

Vaikka analyysi olisi kuinka tarkka, voi aineen koostumus vaihdella samassa aine-erässä. Testiin tuotu näyte ei siis välttämättä täysin vastaa niitä aineita, jotka jäävät käyttäjälle itselleen. Tämän vuoksi on tärkeää, että menetelmien rajoituksista kerrotaan aina myös palvelun käyttäjälle. Lisäksi on tuotava esiin se, että aineiden vaikutukset ovat aina yksilöllisiä. Vaikutusten kannalta olennaista ovat paitsi annoskoko ja käyttötapa, myös käytön aikainen mielentila ja käyttöympäristö. Tarkinkaan tulos ei takaa sitä, etteikö yllätyksiä voisi tulla.

Ainetunnistuksen tarkoitus ei ole antaa käytöstä riskitöntä kuvaa. Sen sijaan palvelut toimivat väylänä, jonka kautta käyttötapoja voi ohjata vähemmän riskialttiiseen suuntaan. [3] [16]

Rohkaiseminen huumeiden käyttöön?

Toisinaan ainetunnistusta vastustetaan siksi, että sen uskotaan lähettävän “vääränlaista signaalia”. Tällä tarkoitetaan hyväksyvää suhtautumista laittomien päihteiden käyttöön. Samankaltaisin perustein on vastustettu myös muita haittoja vähentävän huumetyön muotoja, kuten puhtaiden

käyttövälineiden jakamista. Esimerkiksi käyttövälineiden vaihto ja siihen liittyvä sosiaali- ja terveysneuvontatyö on kuitenkin osoittautunut erinomaiseksi keinoksi ehkäistä tartuntatauteja Suomessa. [18]

Haittoja vähentävän työn tarkoitus ei ole sen enempää rohkaista huumeiden käyttöön kuin tuomitakaan sitä. Tarkoitus on kirjaimellisesti vähentää päihteiden käyttöön liittyviä haittoja niillä ihmisillä, jotka joka tapauksessa käyttävät päihteitä.

Ainetunnistuspalveluissa päätös huumeiden käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä jää ihmiselle itselleen. Palvelun työntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että päätös perustuu luotettavaan ja asianmukaiseen tietoon sekä tarvittaessa ohjata muiden palveluiden piiriin.

Ainetunnistuspalveluiden perustamisen ja huumeiden käytön lisääntymisen välillä ei ole havaittu yhteyttä. [16]

Ainetunnistuksen käyttäminen huumeikaupan edistämiseen?

Ainetunnistukseen liittyy riski siitä, että analyysituloksia käytetään huumeikaupan edistämiseen. On mahdollista, että myyjä tuo ainetta analysoitavaksi ja käyttää tulosta myyntivalttinaan. [3]

Tulosten käyttäminen huumeikaupan edistämiseen voidaan ehkäistä esimerkiksi sillä, että tulokset annetaan vain suullisesti. Tällöin myyjälle ei jää analyysituloksista minkäänlaista todistusta. Vaikka tulokset annettaisiin kirjallisesti, on niiden käyttäminen huumeikaupan edistämiseen vaikeaa. Myyjällä ei nimittäin ole minkäänlaisia keinoja todistaa, että hänen kauppaamansa aine olisi samaa ainetta kuin se, mitä hän on vienyt analysoitavaksi ainetunnistuspalveluun.

Palvelu voidaan myös jättää tarjoamatta, mikäli herää vahva ja perusteltu epäily tulosten hyödyntämisestä myyntivalttina. Pääsääntöisesti ainetunnistusta tulisi kuitenkin tarjota kaikille, sillä myyjä ja käyttäjä voivat olla sama henkilö. Riskien ja haittojen vähentäminen on tärkeää aivan jokaisen kohdalla.

Usein ongelmia muodostuu myös siitä, ettei myyjillä ole itsekään varmuutta

myytävien aineiden koostumuksesta. Harva myyjä haluaa tieteen tahtoen lisätä asiakkaidensa myrkytysvaaraa.

Ainetunnistuspalveluiden on arveltu vaikuttavan huumekauppaan siitä näkökulmasta, että ne vaikuttavat yleisesti kyseisessä maassa myytyjen aineiden puhtauteen. [19] Tämä on haittojen vähentämisen näkökulmasta positiivinen asia. Kun esimerkiksi espanjalaisen ainetunnistuspalvelu Energy Controlin yhteydessä huomattiin, että liikkeellä on okfentaniililla jatkettua heroïinia, johtivat julkiset varoitustoimet kahden myyjän häviämiseen eräältä Tor-verkon kauppapaikalta. [20]

Myös Tanskan ainetunnistuspalvelu on pyrkinyt vaikuttamaan myyjiin. Huomattuaan, että kokaiinia jatketaan haitallisella fenasetiinilla, työntekijät pyysivät erästä palvelun käyttäjää välittämään viestin tuntemalleen myyjälle. Viestin toiveena oli, ettei kokaiinia enää jatkettaisi kyseisellä aineella. [21]

5 Esimerkkejä Euroopasta

Ainetunnistusta on tehty Euroopassa jo vuosikymmenien ajan. Monissa maissa huumausainelainsäädäntö kuitenkin rajoittaa uusien palveluiden perustamista. Ongelmaksi voi muodostua esimerkiksi, että vastaanottaessaan näytettä ainetunnistuspalvelun työntekijä syyllistyy huumausaineen hallussapitoon. [22]

Myös Suomessa on törmätty lainsäädännöllisiin haasteisiin. Muunto-hankkeen tiedustelujen mukaan huumausainelain mukaista käsittelylupaa ei ole mahdollista saada laittomilta markkinoilta peräisin olevien aineiden käsittelyyn.

Hienoja esimerkkejä olisi paljon, mutta Slovenian, Italian ja Tanskan käytännöt havainnollistavat erityisen hyvin sitä, miten palvelun perustamiseen liittyviä ongelmia voitaisiin ratkaista myös Suomessa. Loppujen lopuksi ainetunnistuspalvelun perustamisessa on kuitenkin kyse myös poliittisesta tahdosta.

Lisätietoja eri maiden palveluista löydät Muunto-hankkeen kotisivuilta (muuntohanke.fi).

Slovenia

Slovenissa ainetunnistusta tekevät muun muassa DrogArt ja Stigma -nimiset järjestöt. DrogArt toimii bilekulttuurien kentällä, ja Stigma tarjoaa palveluita suonensisäisesti huumeita käyttäville henkilöille. [23] [24]

Vuonna 2006 molemmat järjestöt liittyivät Slovenian varhaisen varoituksen järjestelmään (Early Warning System, EWS), mikä mahdollisti heille huumausainenäytteiden vastaanottamisen ja lähettämisen kansalliseen oikeustoksikologian laboratorioon. Näin ainetunnistuksen tarjoaminen voitiin aloittaa. [23]

Aluksi näytteiden toimittaminen analysoitavaksi järjestettiin tekemällä yhteistyötä poliisin kanssa. Aineiden vastaanottaminen ja kuljettaminen hoidettiin niin, että ainetunnistuspalvelun työntekijä luovutti kerätyt näytteet poliisille, joka puolestaan toimitti ne analysoitavaksi laboratorioon. Laboratoriosta tulokset kerrottiin poliisille, joka edelleen toimitti tiedon ainetunnistuspalvelun työntekijöille. [23]

Vuonna 2017 laintulkintaa tarkistettiin. Silloin todettiin, ettei analyysipalvelu ole ristiriidassa Slovenian huumausainelain kanssa, jonka tarkoituksena on väestön terveyden turvaaminen. Sen jälkeen poliisikontaktia ei ole enää tarvittu. Näytteiden analysointi on sittemmin siirtynyt elintarvike- ja ympäristölaboratorioon. [23]

Kun henkilö tuo näytteen asiointipisteeseen, hän täyttää lyhyen kyselyn. Kyselyssä selvitetään tietoa näytteestä, henkilön käyttötavoista ja haittojen vähentämisen keinoista. Näyte analysoidaan värireagensseilla, ja henkilön kanssa keskustellaan haittojen vähentämisestä ja riskien tunnistamisesta. Mikäli aineella on ollut odottamattomia vaikutuksia tai värireagenssien tulos ei ole odotusten mukainen, näyte lähetetään tutkittavaksi laboratorioon. [23] [4]

Laboratoriossa selvitetään, mitä eri aineita näyte pitää sisällään. Vielä alkuvuodesta 2018 aineiden määriä tai pitoisuuksia ei selvitetty. Sloveniassa on kuitenkin alkanut uusi terveysministeriön rahoittama hanke, jonka tarkoitus on ottaa käyttöön liikkuva analyysipalvelu, lyhentää tulosten odotusaikaa sekä saada laadullisten analyysitulosten lisäksi myös määrällisiä tuloksia. [23]

Tulosten saamisen kestää noin viikon. Tulos annetaan palvelun käyttäjälle joko kasvokkain, sähköpostitse tai puhelimitse. Kaikki tulokset raportoidaan Slovenian kansalliselle huumeseurantakeskukselle. Poikkeuksellisen vaarallisista eristä tiedotetaan laajemmin. [4]

Italia

Drug Checking -ainetunnistus alkoi Italiassa ensimmäisen kerran virallisesti vuonna 2015. Tuolloin käynnistyi Euroopan komission rahoittama B.A.O.N.P.S -projekti (Be Aware On Night Pleasure Safety), jonka tavoitteena oli vastata erityisesti uusien psykoaktiivisten aineiden eli "muuntohuumeiden" yleistymisen aiheuttamiin haasteisiin. BAONPS-projekti päättyi vuoden 2017 lopussa, minkä jälkeen työtä on jatkanut Neuttravel-hanke. [22]

Italiassa ainetunnistusta tehdään tapahtumien yhteydessä klubeilla ja festareilla. Analysointiin käytetään Raman-spektroskopiaan perustuvaa laitetta. Raman-laite mahdollistaa sen, ettei työntekijän tarvitse ottaa huumausaineita haltuun. Aineita voidaan analysoida esimerkiksi muovipussin läpi. Näin vältetään myös käsittelyluvan tarve. [22]

Laitteella kuluu noin viisi minuuttia aineen analysoimiseen. Tänä aikana työntekijä käy keskustelua näytteen tuoneen henkilön kanssa tämän käyttötavoista. Kun tulos on valmis, keskustelua jatketaan tulosten pohjalta. Mikäli laite ei tunnista näytettä, voidaan aine lähettää laboratorioon analysoitavaksi. [22]

Raman-spektroskopian hyvinä puolina pidetään sen nopeutta ja helppoutta. Laite ei kuitenkaan ole kovin herkkä: pienet (alle 5-10 %) ainemäärät saattavat jäädä tunnistamatta. [22]

Ainetunnistuksen tulokset toimitetaan säännöllisesti myös paikallisille viranomaisille. Niin ikään yhteistyötä tehdään muiden päihdepalveluiden kanssa. [4]

Tanska

Tanskassa tehtiin ensimmäisten maiden joukossa ainetunnistusta valvotussa käyttötilassa. Mændenes Hjem -järjestö aloitti ainetunnistuksen Kööpenhamissa vuoden 2017 alussa. Lupa toimintaan saatiin sekä paikalliselta poliisilta että oikeuslaitokselta. [21] Ehtona luvan saamiselle oli, että analyysiä tarjotaan vain käyttötilan kohderyhmälle eli vakavasti ja pitkäaikaisesti huumausaineista riippuvaisille ihmisille. Ehdoksi asetettiin myös, että toiminta ei myöskään saa yllyttää huumausaineen käyttöön eikä analysoituja huumausaineita saa väittää turvallisiksi. [21]

Tanskassa on vuodesta 2012 ollut voimassa lainsäädäntö, jossa kunta voi hakea valvotun käyttötilan toimintaa varten poikkeuslupaa. Poikkeuslupa mahdollistaa sen, ettei huumausaineiden käyttöön ja hallussapitoon liittyvän yleiskiellon noudattamista tarvitse valvoa käyttötiloissa tai niiden välittömässä yhteydessä. [25]

Käyttötiloille myönnetty poikkeuslupa helpottaa ainetunnistukseen liittyviä lainsäädännöllisiä haasteita. Lisäksi lakia tulkittiin toiminnan kannalta suopealla tavalla. Kun palvelun yhteydessä tapahtuvan hallussapidon tavoitteena ei ole aineen käyttäminen vaan analysointi ja sen jälkeen tuhoaminen, ei se vastaa huumausainelainsäädännön yleiskiellon tarkoitusta. [21]

Käyttötilassa toteutetun projektin tavoitteena oli selvittää, miten ainetunnistus ja käyttötilat toimivat yhteen. Tavoitteena oli kerätä tietoa myös paikallisista huumemarkkinoista. Sittemmin ainetunnistus on vakiintunut osaksi valvotun käyttötilan toimintaa. [21]

Tanskassa käytetty menetelmä, Fourier-muunnos-infrapunaspektroskopia (FTIR), muistuttaa Italiassakin hyödynnettyä Raman-spektroskopiaa. Menetelmä on kuitenkin jossain määrin tarkempi. Sen avulla voidaan saada suuntaa-antavia tuloksia myös aineen pitoisuudesta. Osa näytteistä lähetetään edelleen analysoitavaksi laboratorioon. [21]

Näytteitä otetaan vastaan valvotun käyttötilan aukioloaikoina. Näytteiden tuomisen yhteydessä allekirjoitetaan nimimerkkiä käyttäen lomake, jossa palvelun käyttäjä vahvistaa ymmärtäneensä palvelun rajoitukset. Allekirjoituksella vahvistetaan, ettei näytettä luovuteta takaisin, että tulos on vain viitteellinen, ja että huumeiden käyttö tapahtuu käyttäjän omalla vastuulla. [21]

Näytteen tuoneen henkilön kanssa keskustellaan muun muassa käyttötapoihin ja annoskokoihin liittyvistä kysymyksistä. Tietoa vaihdetaan molempiin suuntiin. Ainetunnistuksen myötä myös henkilökunnan tieto huumeista ja niiden käytöstä on lisääntynyt. [21]

Ainetunnistuksen historiassa keskeisintä kohderyhmää ovat pitkään olleet nimenomaan ihmiset, jotka käyttävät aineita juhliessaan sekä satunnaisesti ja kokeiluluontoisesti. Tanskan esimerkin pohjalta vaikuttaa kuitenkin selvältä, että ainetunnistuksella on potentiaalia myös huumeita päivittäin käyttävien keskuudessa. [21]

6 Ainetunnistuksen tarve Suomessa

Vaikka Muunto-hanke edisti asiaa koko ensimmäisen hankekautensa ajan, ei ainetunnistuspalvelua ole vielä onnistuttu perustamaan Suomeen. Ainetunnistukselle olisi kuitenkin kova tarve, sillä 1) nykyinen palvelujärjestelmä ei tavoita käyttäjiä riittävän varhaisessa vaiheessa, 2) haittojen vähentäminen jää pitkälti käyttäjien omalle vastuulle ja 3) uusien huumeilmiöiden haasteet ovat yhtä lailla ajankohtaisia Suomessa kuin muuallakin maailmassa.

Palvelujärjestelmän täydentäminen

Nykyiset päihdepalvelut on pitkälti suunnattu niille ihmisille, joille käyttö on ehtinyt muodostua ongelmalliseksi. Esimerkiksi puhtaita pistovälineitä jakaviin sosiaali- ja terveysneuvontapisteisiin tullaan vasta, kun suonensisäistä käyttöä on jatkunut jo pidempään.

Ongelmalähtöisillä palveluilla ei kuitenkaan tavoiteta niitä ihmisiä, jotka eivät itse koe käyttöönsä ongelmalliseksi. Suurin osa huumeiden käytöstä on satunnaista ja kokeiluluontoista. [15] Olisi tärkeää, että palvelut tavoittaisivat käyttäjät jo kokeiluvaiheessa, sillä myös satunnais- ja kokeilukäyttöön liittyy merkittäviä riskejä. Nämä riskit korostuvat etenkin nuorilla ja kokemattomilla käyttäjillä. [26]

Jotta näitä riskejä voitaisiin vähentää, tulisi huumeita käyttävillä ihmisillä olla mahdollisuus keskustella nimettömästi vähäisistäkin käyttöön liittyvistä huolenaiheista. [27] Vuonna 2016 julkaistussa haastattelututkimuksessa huomattiin, että huumeita käyttävät ihmiset kokevat käytöstään puhumisen hyödylliseksi, vaikka eivät kokisikaan käyttöönsä ongelmalliseksi. [28] Nykyisissä palveluissa keskustelukynnys on kuitenkin korkea, sillä monet pelkäävät seurauksia. Tämä johtuu huumeiden käyttöön kohdistuvasta stigmosta sekä siitä, että käyttö on Suomessa rangaistava teko.

Myös viranomaisten tulisi olla paremmin tietoisia viihde- ja satunnaiskäyttöön liittyvistä riskeistä. Uusien matalan kynnyksen neuvontapalveluiden perustamista on ehdotettu tutkimuskirjallisuudessa jo 2000-luvun alkupuolella. [27]

Luotettava huumetieto

Perinteiden päihdevalistus on jo pitkään kärsinyt uskottavuusongelmista. Huumeita käyttävät ihmiset kokevat, etteivät heidän näkemyksensä ja kokemuksensa vastaa sitä kuvaa, mitä huumeiden käytöstä annetaan päihdevalistuksessa ja huumeepolitiikassa. Monet pitävät luotettavampana vertaistietoa, jota saadaan muilta käyttäjiltä. [27] [29]

Ainetunnistuspalvelut voisivat parantaa huumeita käyttävien ihmisten ja viranomaisten välistä keskusteluyhteyttä. Ekstaasinkäyttäjille tehdyssä eurooppalaisessa kyselytutkimuksessa huomattiin, että huumeita käyttävät ihmiset kokevat perinteisemmätkin valistusmuodot uskottavimpina, mikäli ne yhdistetään ainetunnistuspalveluun. Tutkimuksen mukaan palvelua aktiivisesti käyttävät ihmiset kokevat tällaisen valistustiedon jopa uskottavampana kuin omat vaihtoehtoiset tietolähteensä. Koska huumeiden käyttö on monesti sosiaalista, leviää ainetunnistuspalveluiden yhteydessä jaettu tieto myös käyttökulttuureihin muodostuen osaksi vertaistietoa. [13]

Suomessa olisi tarvetta luotettavalle huumetiedolle. Tällä hetkellä käyttäjät joutuvat nojautumaan moniin eri tietolähteisiin. Tietomäärän keskellä voi kuitenkin hämärtyä, mikä tieto on luotettavaa ja mikä puolestaan ei. Muiden ihmisten kokemukset eivät myöskään välttämättä kerro mitään siitä, miten joku aine vaikuttaa itseän. Luotettava ja oikea-aikainen tieto auttavat suojautumaan riskeiltä.

Uusien huumeilmiöiden haasteet

Myös Suomessa aineiden laittomuus aiheuttaa valtavasti ongelmia. Uudet psykoaktiiviset aineet ovat yleistyneet, ja perinteisiä aineita jatketaan mitä mielikuvituksellisimmin keinoin.

Myös huumeikaupan digitalisaatio on lisännyt päihdetyöhön integroidun ainetunnistuksen tarvetta. Kun aineita voi tilata postitse, käytetään niitä aiempaa enemmän myös yksin. Olisi tärkeää, että päihdepalveluilla voitaisiin tavoittaa myös näitä ihmisiä.

Toisinaan esitetään epäilyksiä siitä, etteivät huumeita käyttävät ihmiset välttämättä olisi halukkaita luovuttamaan osaa aineistaan analysoitavaksi. Tätä pohdittiin myös Tanskassa, kun ainetunnistustoimintaa aloitettiin valvotun käyttötilan yhteydessä. [21] Niin Tanskassa kuin muuallakin maailmassa tällaiset

epäilykset ovat kuitenkin osoittautuneet vääriksi. Huumeita käyttävät ihmiset ovat pääosin kiinnostuneita terveydestään ja haluavat tehdä riskitietoisia päätöksiä.

Mahdollisuutta aineiden tunnistamiseen kysellään terveysneuvontapisteissä jatkuvasti. Palvelun tarve näkyy myös siinä, että Suomesta lähetettiin väkimäärään suhteutettuna toiseksi eniten näytteitä analysoitavaksi Espanjaan. [30] Espanjainen ainetunnistuspalvelu Energy Control analysoi maksua vastaan ympäri maailmaa lähetettyjä näytteitä. [31]

7 Käytännön toteutus?

Kuten edellä kuvasimme, on käsittelyluvan saaminen nykyisen huumausainelainsäädännön puitteissa osoittautunut haasteelliseksi.

On selvää, että huumausainelainsäädäntöä tulisi täydentää niin, että se tukisi paremmin haittoja vähentävän työn edellytyksiä. Mutta voisikohan ainetunnistuksen toteuttaa myös nykyisen lainsäädännön puitteissa? Voisiko yhteistyötä tehdä takavarikoimiseen oikeutettujen tahojen kanssa samaan tapaan kuin Sloveniassa ennen vuotta 2017? Tai kenties hyödyntää samankaltaista laitteistoa kuin Italiassa, jolloin henkilökunnan ei tarvitsisi käsitellä aineita?

Palvelu olisi helpointa toteuttaa, jos se yhdistettäisiin jo olemassa oleviin palveluihin. Mitä tarkoittaisi, jos ainetunnistusta tehtäisiin esimerkiksi terveysneuvontapisteissä? Entä voisiko toimintaa laajentaa aikanaan myös musiikkitapahtumiin?

Muunto-hankkeen tavoitteena on ollut saada Suomeen ainetunnistuspalvelu, jossa hyödynnetään tarkkoja laboratorimenetelmiä. Muillekin tunnistusmenetelmille voisi kuitenkin olla käyttöä, mikäli ainetunnistusta tehtäisiin tulevaisuudessa useissa erilaisissa toimintaympäristöissä.

Lopuksi

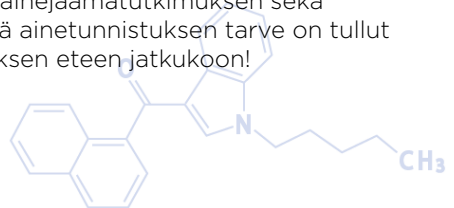
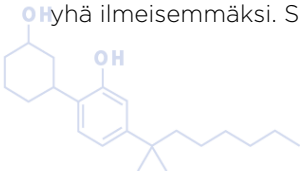
Muunto-hankkeen selvitysten, katsauksessa hyödynnetyn tutkimuskirjallisuuden ja kansainvälisten esimerkkien pohjalta vaikuttaa selvältä, että ainetunnistus täydentää hyvin muita päihdepalveluita. Suomessakin olisi tarve, että huumeita käyttävät ihmiset saisivat tietoonsa käyttämänsä aineen todellisen koostumuksen.

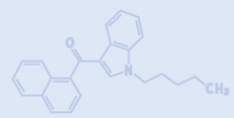
Päihdetyöhön yhdistetyn ainetunnistuksen avulla voitaisiin tavoittaa huumeita käyttäviä ihmisiä nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Osa huumeiden käyttöön liittyvistä riskeistä korostuu juuri nuorilla ja kokemattomilla käyttäjillä. Nykyinen palvelujärjestelmä ei kuitenkaan tavoita ihmisiä, jotka käyttävät huumeita satunnaisesti ja kokeilulutoitaisesti. Ainetunnistuksen avulla olisi mahdollista myös kerätä nykyisin pimentoon jäävää seurantatietoa ajankohtaisesta huumeetilanteesta.

Muunto-hankkeen toiminta oli suunnattu kaikille käyttäville ihmisille, mutta erityisenä painopisteenä olivat satunnais- ja itselääkintäkäyttäjät, kokeilijat ja käyttöä vasta harkitsevat. Varsinaiseen kohtaavaan päihdetyöhön päästiin vasta hankkeen loppumetreillä alkaneen ainejäämätutkimuksen myötä. Tämän vuoksi toiminta ehti kunnolla tavoittaa lähinnä eri alojen ammattilaisia ja opiskelijoita sekä päättäjiä ja viranomaisia. Muunto-hanke järjesti tapahtumia ja piti lukuisia koulutuksia liittyen haittojen vähentämiseen, huumeiden verkkokauppaan sekä käyttökulttuurien moninaisuuteen.

Runsaan mediahuomion myötä Muunto-hanke pääsi osallistumaan vahvasti ajankohtaiseen päihdepoliittiseen kansalaiskeskusteluun. Julkisuudessa hanke pyrki erityisesti purkamaan huumeiden käyttöön liitettyjä syrjäyttäviä mielikuvia ja ihmisten leimaamista. Muunto-hanke toimi lisäksi moniammatillisen Nopean huumeitiedon verkosto Nopsan vetäjänä sekä teki kansainvälistä yhteistyötä muun muassa Global Drug Surveyn sekä yöelämän ja bilekulttuurien haittojen vähentämiseen suuntautuneen NEWnet-verkoston (Nightlife Empowerment & Well-being Network) kanssa.

Laki- ja lupateknisten syiden takia Muunto-hankkeen tavoittelemaa ainetunnistusta ei päästy vielä kunnolla kokeilemaan, eikä jatkorahoitusta uudelle hankkeelle myönnetty. Olemme silti toiveikkaita, että lähivuosina ainetunnistus saadaan tavalla tai toisella toteutettua myös Suomessa. Muunto-hankkeen loppumetreillä tehtävän ainejäämätutkimuksen sekä käynnistyneen poliittisen keskustelun myötä ainetunnistuksen tarve on tullut yhä ilmeisemmäksi. Siispä työ ainetunnistuksen eteen jatkuu!

Lähteet

[1] WHO (27.6.2017). Joint United Nations statement on ending discrimination in health care settings. Saatavissa: <https://www.who.int/en/news-room/detail/27-06-2017-joint-united-nations-statement-on-ending-discrimination-in-health-care-settings>.

[2] EMCDDA (2018). Euroopan huumeraportti. Suuntauksia ja muutoksia. Saatavissa: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2018>.

[3] Brunt, T. (2017). Drug checking as a harm reduction tool for recreational drug users: opportunities and challenges. EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction). Saatavissa: http://www.emcdda.europa.eu/document-library/drug-checking-pill-testing-harm-reduction-tool-recreational-drug-users-opportunities-and-challenges_en.

[4] Barratt, M., Kowalski, M., Maier, L., & Ritter, A. (2018). Global review of drug checking services operating in 2017. Drug Policy Modelling Program Bulletin, (24). Saatavissa: <https://ndarc.med.unsw.edu.au/resource/bulletin-no-24-global-review-drug-checking-services-operating-2017>.

[5] Bücheli, A.M.A. & The Trans-European Drug Information project (TEDI). (2012). TEDI Drug Checking Consultation and Counselling Guidelines. Saatavissa: <https://www.apdes.pt/assets/apdes/Checkin%20ou%20Checking/Guidelines.pdf>.

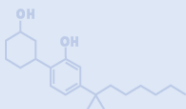
[6] Unity, verkkosivut: <https://www.unity.nl/en/themas/testservice/>. Katsottu 28.12.2018.

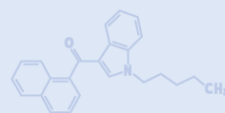
[7] Noijen, J., Duscherer, K., Schrooten, J., de Smet, J., van de Kerckhove, B., Noclain, A., Paulos, C., Straw, M., Williams, H., Iacono, A. & Ziliani, N. (2012). Good Practice Standards for Peer education in Nightlife Settings. NEWIP:n (The Nightlife Empowerment and Well-being Implementation Project) -raportti. Saatavissa: http://newip.safernightlife.org/pdfs/standards/NEWIP_P_standards-final_2012-A4.pdf.

[8] Harper, L., Powell, J., & Pijl, E. M. (2017). An overview of forensic drug testing methods and their suitability for harm reduction point-of-care services. Harm reduction journal, 14(1), 52. Saatavissa: <https://harmreductionjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12954-017-0179-5>.

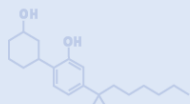
[9] Luf, Anton 13.9.2018. Luento: Analytic Techniques Utilised for Drug Checking. Challenges and Current Developments. Reduse2018 - New Aspects and Developments in Recreational Drug Use 13.-14.09.2018 -konferenssi, Wien. Saatavissa: http://checkit.wien/media/1.-Luf_Anton_reduse2018.pdf.

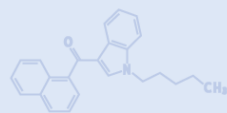
[10] Measham, F. C. (2018). Drug safety testing, disposals and dealing in an English field: Exploring the operational and behavioural outcomes of the UK's first onsite 'drug checking' service. International Journal of Drug Policy. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0955395918302755>.

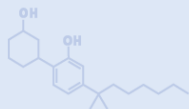

- [11] Sage, C. (2015). Harm reduction and drug checking: A wrap-around service for festivals. Case study: Shambhala Music Festival. Saatavissa: http://michelow.ca/doc/2015_ankors_smf_summary.pdf.
- [12] Martins, D., Barratt, M. J., Pires, C. V., Carvalho, H., Vilamala, M. V., Espinosa, I. F., & Valente, H. (2017). The detection and prevention of unintentional consumption of DOx and 25x-NBOMe at Portugal's Boom Festival. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 32(3), e2608. Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/hup.2608>.
- [13] Benschop, A., Rabes, M., Korf, D. J., & Eggerth, A. (2002). Pill testing, ecstasy & prevention: a scientific evaluation in three European cities. Rozenberg Publishers. Saatavissa: <http://arils.uva.nl/nl/content/onderzoeksgroepen/bonger-instituut-voor-criminologie/publicaties/publicaties-archief/2002.html>.
- [14] Brunt, T. M., & Niesink, R. J. (2011). The Drug Information and Monitoring System (DIMS) in the Netherlands: implementation, results, and international comparison. *Drug testing and analysis*, 3(9), 621-634. Saatavissa: <https://dare.uva.nl/search?identifier=a78ca5a5-f665-400b-9933-dea9998430f2>.
- [15] UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) (2018). World Drug Report. YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan toimiston raportti. Saatavissa: <https://www.unodc.org/wdr2018/>.
- [16] Hungerbuehler, I., Buecheli, A. & Schaub, M. (2011). Drug Checking: A prevention measure for a heterogeneous group with high consumption frequency and polydrug use - evaluation of Zurich's drug checking services. *Harm Reduction Journal*, 8:16, 1-6. Saatavissa: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3123557/>.
- [17] Winstock, A. R., Wolff, K., & Ramsey, J. (2001). Ecstasy pill testing: harm minimization gone too far?. *Addiction*, 96(8), 1139-1148. Saatavissa: <https://pdfs.semanticscholar.org/17d9/8cd59fa3edafd0a501ca445f9ff283f9373f.pdf>.
- [18] Arponen, A., Brummer-Korvenkontio, H., Liitsola, K., & Salminen, M. (2008). Luottamus ja vapaaehtoisuus terveysneuvontapisteitoiminnan onnistumisen edellytyksinä: poikkitieteellinen arviointitutkimus ruiskuhuumeiden käyttäjien terveysneuvonnan vaikuttavuudesta tartuntatautien ehkäisyssä ja torjunnassa. *Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B: 15/2008*. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/handle/10024/78174>.
- [19] Kerr, T., & Tupper, K. (2017). Drug checking as a harm reduction intervention: evidence review report. Vancouver, BC: British Columbia Centre on Substance Use. Saatavissa: <https://www.bccsu.ca/wp-content/uploads/2017/12/Drug-Checking-Evidence-Review-Report.pdf>
- [20] Quintana, P., Ventura, M., Grifell, M., Palma, A., Galindo, L., Fornis, I., ... & Torrens, M. (2017). The hidden web and the fentanyl problem: Detection of ocfentanil as an adulterant in heroin. *International Journal of Drug Policy*, 40, 78-83. Saatavissa: <https://energycontrol-international.org/wp-content/uploads/2017/10/The-hidden-web-and-the-fentanyl-problem-Detection-of-ocfentanil-as-an-adulterant-in-heroin.pdf>.

- [21] Gosmer, K. (2018). Drug Checking on Vesterbro. A pilot project at Men's Home. "Harm Reduction Through Knowledge". Mændenes Hjem.
- [22] Fornero, E., Dovžan, Š., Köhnlein, R., Carvalho, H., Pires, V., Sande, M., Šabić, S., Salomone, A. & Valente, H. (2017). Drug Checking: recommendation for a pilot implementation & technique update – RAMAN Spectroscopy. B.A.O.N.P.S. – Be Aware On Night Pleasure Safety. 19.10.2017. Saatavissa: <https://coopalice.net/baonps/drug-checking-recommendation-for-a-pilot-implementation-technique-update-raman-spectroscopy/>.
- [23] Šabić, S. (2018). Henkilökohtainen tiedonanto, sähköpostikeskustelu, kevät 2018.
- [24] Sande, M., & Šabić, S. (2018). The importance of drug checking outside the context of nightlife in Slovenia. Harm reduction journal, 15(1), 2. Saatavissa: <https://harmreductionjournal.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12954-018-0208-z>
- [25] Houborg, E., Frank, V. A., & Bjerge, B. (2014). From zero tolerance to non-enforcement: creating a new space for drug policing in Copenhagen, Denmark. Contemporary Drug Problems, 41(2), 261-291. Saatavissa: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/009145091404100206>.
- [26] Fisher, H. & Measham, F. (2018). Night Lives. Reducing Drug-Related Harm in the Night Time Economy. Volteface. Saatavilla: <http://volteface.me/publications/night-lives/>.
- [27] Seppälä, P. & Mikkola, T. (2004). Huumeet internetissä ja nuorisokulttuureissa. Havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäsitteistä käyttäjäpiireissä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 287. Helsinki 2004. ISBN 951-33-1752-8.
- [28] Pitkänen, T., Perälä, J., & Tammi, T. (2016). Huumeiden käyttäjiä on monenlaisia: kahdensadan helsinkiläisen huumeiden aktiivikäyttäjän elämäntilanne ja päihteiden käyttö. Tietopuu, Tutkimussarja, 1, 2016. Saatavissa: https://www.a-klinikka.fi/tiedostot/Tietopuu_Tutkimussarja_1_2016.pdf.
- [29] Salasuo, M. (2006) Huumeiden viihdekäyttäjien terveyden lukutaito ja perinteinen huumevalistus törmäyskurssilla - esimerkkinä ekstaasin käyttäjät. Teoksessa Puuronen, A. (toim.) Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö, (48-58). Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/terveystaju.pdf>.
- [30] Ventura, M. (2018). Henkilökohtainen tiedonanto, sähköpostikeskustelu, kevät 2018.
- [31] Energy Control, verkkosivut. <https://energycontrol-international.org/drug-testing-service/submitting-a-sample/>. Katsottu 21.12.2018.

Huumeen koostumusta on usein mahdotonta tietää varmasti. Aineita jatketaan erilaisilla yhdisteillä, joista osa voi olla hengenvaarallisia. Myös vaikuttavan aineen pitoisuudessa voi olla suurta vaihtelua, mikä lisää yliannostuksen riskiä.

A-klinikkasäätiön Muunto-hanke toimi vuosina 2016–2018, jotta Suomeen voitaisiin perustaa päihdetyöhön yhdistetty ainetunnistuspalvelu.

Drug checking -ainetunnistuksen avulla olisi mahdollista:

- vähentää huumeiden käyttöön liittyviä haittoja ja riskejä
- luoda kontakti huumeita käyttäviin ihmisiin nykyistä varhaisemmassa vaiheessa
- saada nopeaa ja paikallista tietoa huumetilanteesta
- tiedottaa ajantasaisesti liikkeellä olevista erityisen vaarallisista aineista

Tähän julkaisuun on koottu perustietoja ainetunnistuksen järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. Tiedot on koottu kirjallisuuden pohjalta. Katsaus on tarkoitettu kaikille aiheesta kiinnostuneille — niin päihdetyön tekijöille, päättäjille kuin huumeita käyttäville ihmisillekin.

